

Bryssel den 9.1.2019
COM(2019) 1 final

**RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET,
EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT
REGIONKOMMITTÉN**

Energipriser och energikostnader i Europa

{SWD(2019) 1 final}

1. INLEDNING

Energi är en oundgänglig del av våra dagliga liv. Vi använder energi när vi tänder lampan på morgonen och när vi kör hem från jobbet på kvällen. Vi behöver energi för att värma upp våra hem och för att driva våra sjukhus, skolor, kontor och industrier. En övergång till ren energi är avgörande om vi ska kunna hejda klimatförändringarna. Våra ekonomiska resultat och våra globala geopolitiska relationer formas av energi. För att ta fram nödvändig bakgrundsinformation till diskussionerna om energi- och klimatpolitiken och om den ekonomiska utvecklingen i hela EU är det därför nödvändigt att övervaka och undersöka tidigare och framtida drivkrafter bakom energipriserna och energikostnaderna.

Energisektorn och energipolitiken utvecklas ständigt för att möjliggöra en övergång till ren energi. EU och medlemsstaterna utarbetar planer och strategier för att uppnå de överenskomna energi- och klimatmålen för 2030. Samtidigt genomförs en rad olika förbättringar av utformningen av el- och gasmarknaderna. De politiska insatserna och åtgärderna för att stödja innovation och investeringar utvecklas ständigt. Europeiska kommissionen har nyligen antagit sin långsiktiga strategi för att minska utsläppen av växthusgaser fram till 2050¹ i enlighet med åtagandena inom ramen för Parisavtalet.

I denna rapport och i det åtföljande arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar presenteras detaljerade uppgifter och analyser av utvecklingen av hushållens och industrins energipriser och energikostnader för elektricitet, gas och oljeprodukter, både i EU som helhet, i medlemsstaterna och för våra handelspartner. Rapporten innehåller även en genomgång av uppgifter om energibesättning, intäkter och subventioner. Uppgifterna i rapporten kommer främst från Eurostat (och kompletteras av branschundersökningar och andra uppgifter som samlats in specifikt för detta ändamål). En undersökning av prisutvecklingen underlättar bedömningen av konkurrensen och relationerna mellan producenter och konsumenter på energimarknaderna. En undersökning av kostnadsutvecklingen gör det möjligt att bedöma konsekvenserna när det gäller energifattigdom, industrins konkurrenskraft, överkomliga energipriser och marknadsutformningens ändamålsenlighet. Sådana undersökningar gör det även lättare att bedöma effektiviteten i subventionssystemen, konsekvenserna för nationella budgetar och intäkter samt behoven av investering i den europeiska energisektorn under övergångsfasen.

I rapporten framhävs energiprisernas ständiga fluktuationer, i synnerhet den senaste tidens ökning av de globalt fastställda priserna för fossila bränslen, vilka har en betydande inverkan på EU:s ekonomi och nivån på EU:s energikostnader. Prisökningarna understryker de starka ekonomiska skälen för att minska koldioxidutsläppen i EU och att öka de ekonomiska fördelarna av en koldioxidminskning. Rapporten innehåller även en bedömning av de pågående förbättringarna av de europeiska energimarknadernas fungerande och det tillhörande rättsliga regelverket. Detta är viktigt eftersom effektiva energimarknader leder till minskade energikostnader och ökad konkurrenskraft inom industrin, samtidigt som de ger de intäkter som behövs för att finansiera framtida investeringar inom sektorn.

I rapportens genomgång av energikostnaderna betonas behovet av att skydda utsatta hushåll och säkerställa att industrin inte missgynnas och drivs bort. Om dessa övergångs- och spridningsaspekter hanteras på rätt sätt kan energiövergången och EU:s uppfyllande av sina

¹ COM(2018)773.

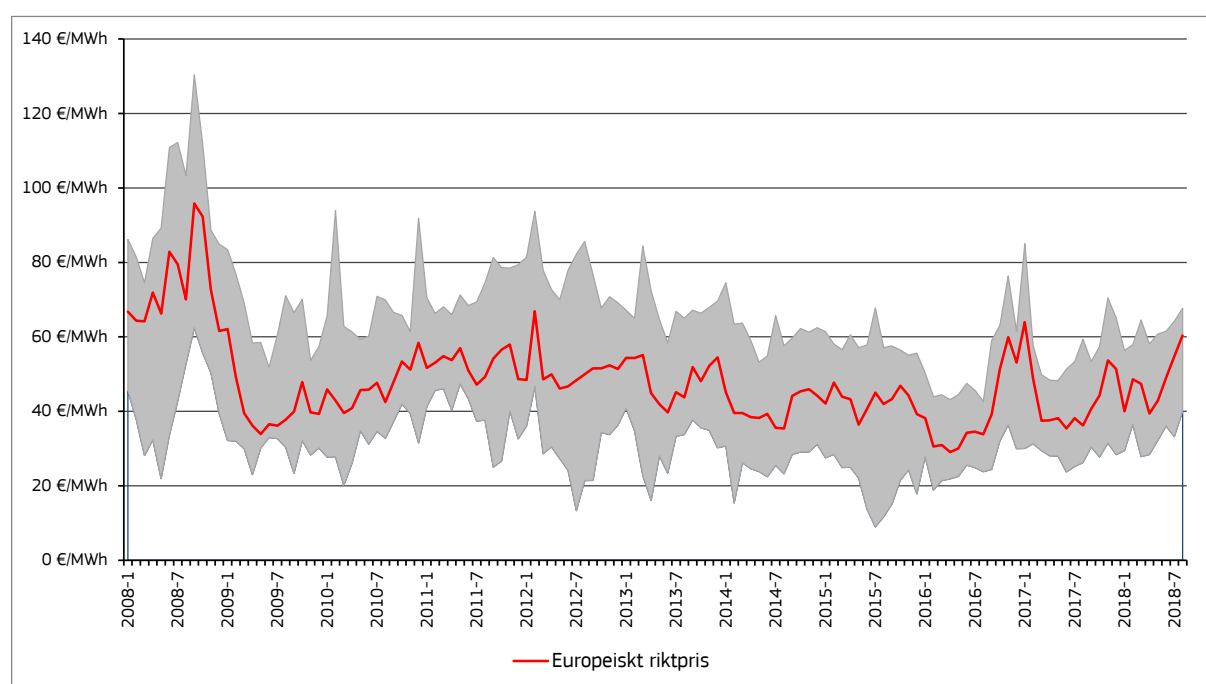
åtaganden enligt Parisavtalet skapa ekonomiska möjligheter för industrin såväl som för hushållen.

2. UTVECKLINGEN AV ENERGIPRISERNA

I denna rapport sammanställs uppgifter och belägg för utvecklingen av grossist- och detaljhandelspriserna för elektricitet, gas och petroleumprodukter i EU, medlemsstaterna och vissa G20-länder.

2.1. ELPRISER

På elgrossistmarknaden är det uppenbart att en ökad marknadskoppling och nya förbindelser skapar priskonvergens (en indikation på en effektivt fungerande marknad²), förutom under extrema prissvängningar då de lokala skillnaderna i tillgången är för stora för att kunna överbryggas mellan medlemsstaterna. Även om en ökad användning av förnybar energi generellt sett leder till sjunkande priser på spotmarknaderna dominerar den övergripande prisutvecklingen fortfarande av priserna på kol och gas, vilka vanligtvis ligger till grund för marginalpriset. Detta är bland annat orsaken till prisökningen sedan sommaren 2016 (och som förvärrades av den extrema vintern i början av 2017).

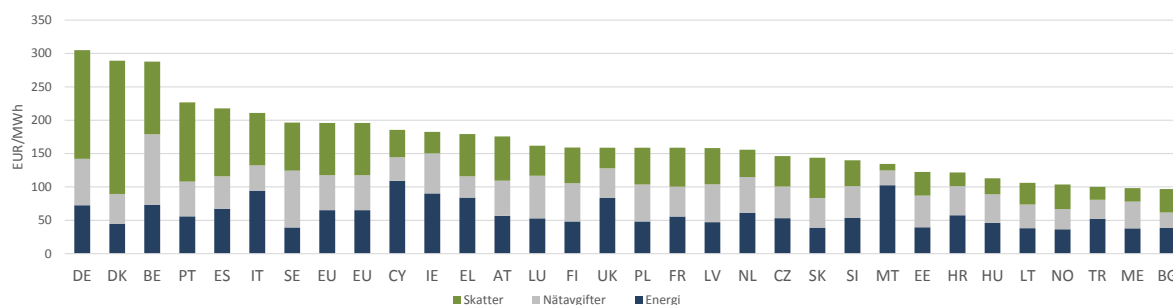

Figur 1 – Grossistpriser för elektricitet per månad, variation mellan det högsta och lägsta priset – Källor: Platts, Europeiska energimarknader.

Internationella jämförelser visar att grossistpriserna för elektricitet inom EU fortfarande är högre än i USA, Kanada och Ryssland (där energi främst produceras med hjälp av egen vattenkraft och fossila bränslen), men lägre än i Kina, Japan, Brasilien och Turkiet.

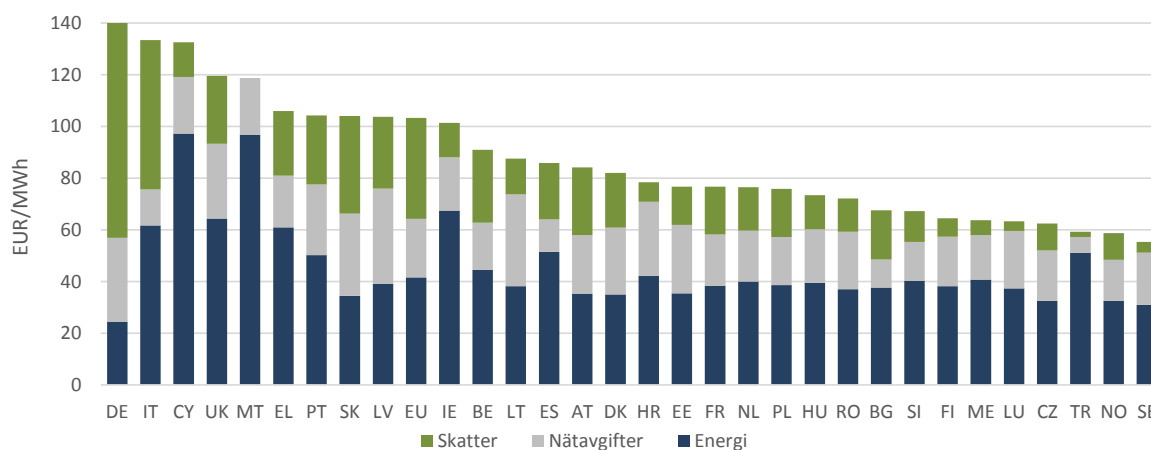
Under 2017 sjönk grossistpriserna för elektricitet till hushållen inom EU för första gången sedan 2008. Samtidigt avbröts den långvariga utvecklingen med höjda nätavgifter och skatter. Att avgifterna inte ökade berodde delvis på sjunkande enhetskostnader för investeringar i förnybar energi, vilket gjorde att behovet av intäkter minskade. Skatter och avgifter utgör 40 % av de genomsnittliga elpriserna i EU.

² Elprisernas spridning minskade med 21 % under det senaste årtiondet, samtidigt som handeln inom EU ökade.

Figur 2 – Hushållens elpriser 2017 (det mest representativa förbrukningsintervallet) – Källa: uppgifter från GD Energi³.

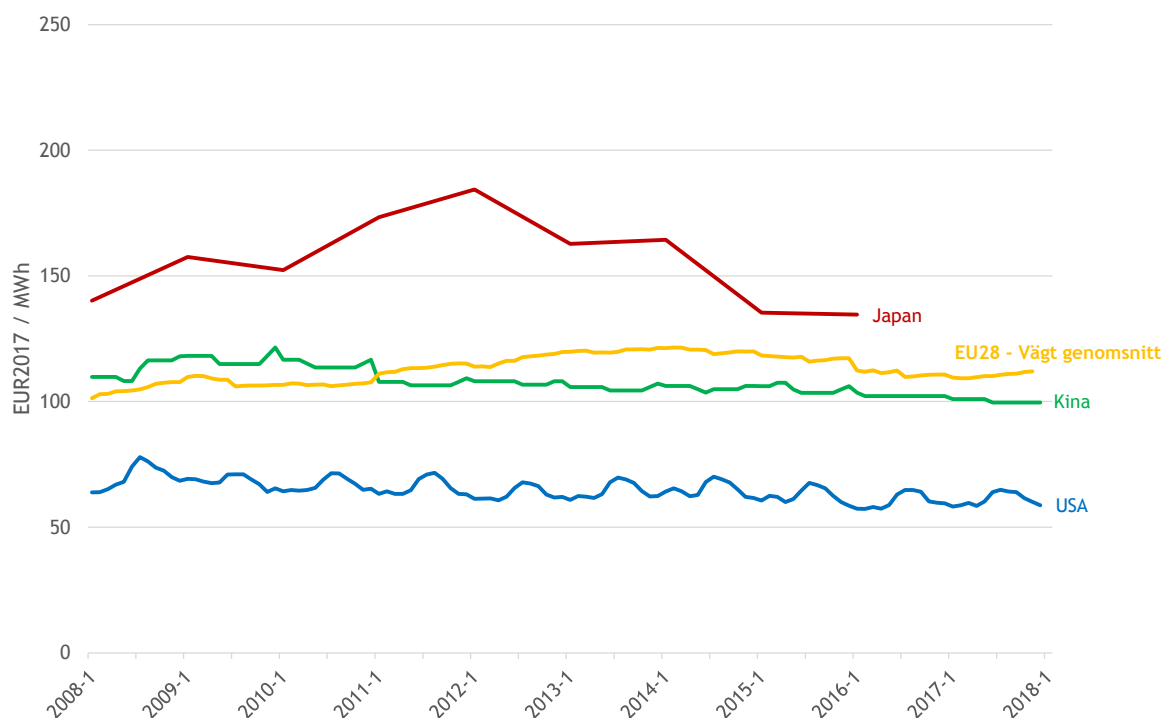
Priserna inom industrin (icke-hushållskunder) har sjunkit sedan 2015 på grund av lägre energipriskomponenter. Industrikunderna är (av konkurrensskäl) ofta undantagna från eller föremål för lägre skatter och avgifter än hushållen, och har även lägre nätavgifter.

Figur 3 – Industrins elpriser 2017 – Källa: uppgifter från GD Energi.

Med tanke på det stöd som ges till industrin och den allmänna strävan att den europeiska industrin ska kunna konkurrera på rättvisa villkor på de internationella marknaderna kan det även vara lämpligt att jämföra EU:s detaljhandelspriser med de internationella handelspartnernas priser. De senaste jämförelserna visar att den historiska utvecklingen generellt sett är oförändrad. EU:s (real-)priser inom detaljhandeln ligger högre än i USA, Kanada, Ryssland, Kina och Turkiet, men lägre än i Japan och Brasilien. Detaljhandelspriserna är i allmänhet inte lika rörliga som grossistpriserna, eftersom detaljhandlare främst erbjuder avtal med fasta priser och begränsad dynamisk prissättning som inte återspeglar de faktiska energiförsörjningskostnader som framgår av grossistpriserna.

³ Priset i det ”mest representativa förbrukningsintervallet” är det pris som togs ut för huvuddelen av den elektricitet som såldes till hushåll i varje land. Det mest representativa förbrukningsintervallet varierar bland länderna, från förbrukningsintervall DB till DE i Eurostats beräkningar.

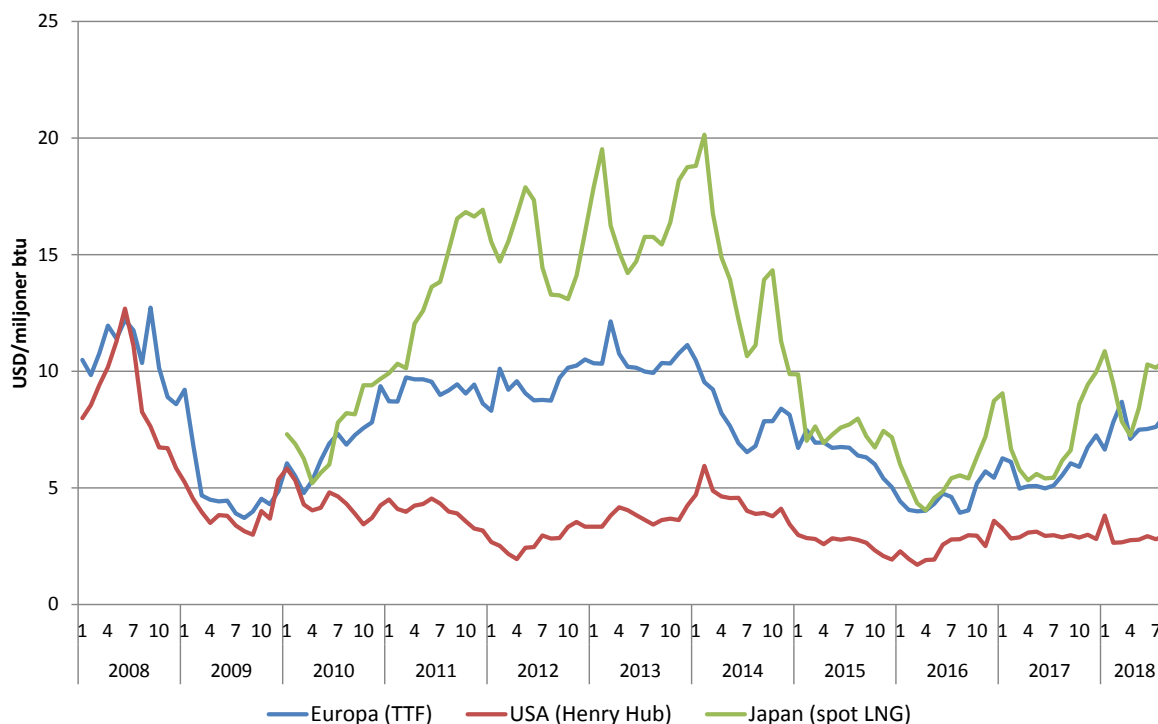
Figur 4 – Detaljhandelspriser för elektricitet till industrin – Källor: Eurostat, CEIC och IEA.

Variationen i elpriserna styrs främst av skatter och avgifter (som stigit fram till nyligen), även om en viss minskning nyligen kunde konstateras till följd av en kortvarig nedgång i gaspriserna och oförändrade nätavgifter.

2.2. GASPRISER

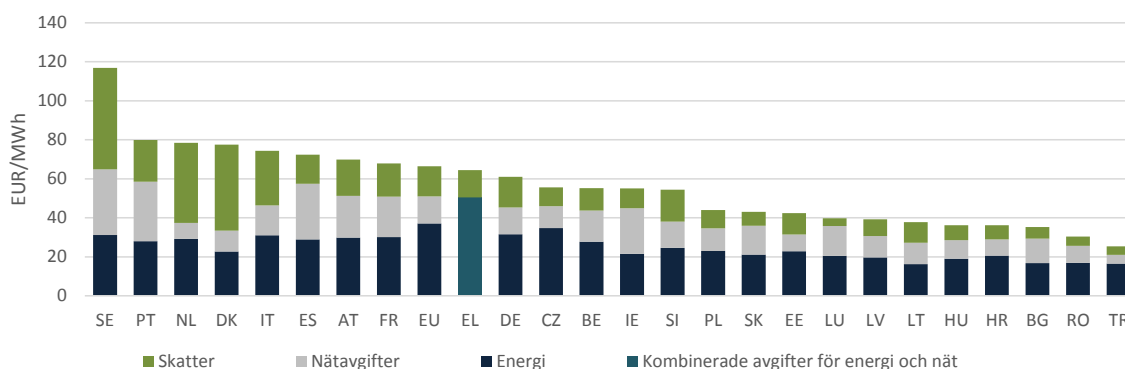
Medan elpriserna delvis fastställs utifrån priserna för fossila bränslen (i kombination med andra nationella eller regionala faktorer som påverkar priserna) baseras priserna på naturgas helt på de globala priserna för fossila bränslen, däribland olja. Den stora spridningen mellan gaspriserna 2011–2014 har uppenbarligen minskat i takt med tillväxten av globala LNG-marknader och andra leveranskällor. Den ekonomiska återhämtningen och de stigande oljepriserna har emellertid nyligen lett till högre gaspriser. Som ordförande Jean-Claude Juncker konstaterade i juli 2018 är EU-marknaden fortfarande öppen för att ta emot en ökad export av gas från USA⁴. En konvergens mellan de europeiska och asiatiska priserna under vår- och sommarmånaderna hade varit särskilt fördelaktig när lagren ska fyllas på. Producentländerna (USA, Ryssland, Kanada) har fortfarande lägre priser än nettoimportörerna (Japan, Kina, Sydkorea), och EU ligger mitt emellan.

⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4920_sv.htm

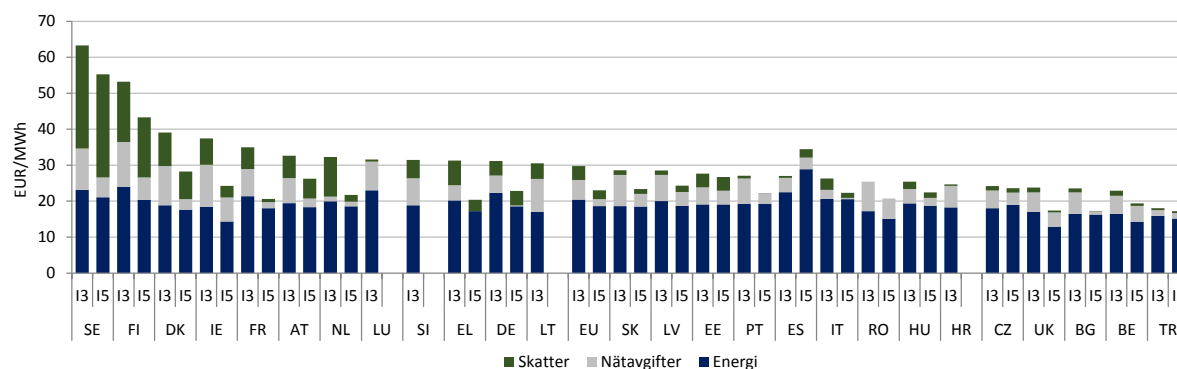
Figur 5 – Grossistpriser för gas i Europa, USA och Japan – Källor: Platts, Thomson Reuters.

Detaljhandelsmarknaderna för gas inom EU beskattas av konkurrensskäl lägre för företagen. Skatten är även lägre för hushåll i vissa medlemsstater där gas är den huvudsakliga källan till uppvärmning och därmed ett primärt behov. Detaljhandelspriserna bestäms därför till stor del av grossistpriserna, och energikomponenten kan motsvara upp till 80 % av priset. I absoluta siffror har energikomponenten under det senaste årtiondet minskat med 2,4 % årligen för industrikonsumenter, samtidigt som spridningen har minskat med 11 %, vilket återspeglar framstegen mot fullbordandet av en gemensam gasmarknad. Det är även intressant att notera att stora energikonsumenter inom industrin betalar lägre skatter och avgifter jämfört med medelstora energikonsumenter.

Figur 6 – Hushållens gaspriser 2017 – Källor: uppgifter från GD Energi⁵.

⁵ Uppgifterna från Grekland avser 2015.

Figur 7 – Gaspriser för medelstora och stora industrikonsumenter 2017 – Källa: uppgifter från GD Energi.

2.3. OLJEPRISER

Efter nedgången 2014–2016 har priserna på råolja i det stora hela åter börjat stiga. Uppgången som började under våren 2016 har drivits på av globala faktorer (ökande efterfrågan, OPEC-ländernas strategiska beteende, spänningarna i Mellanöstern, USA:s sanktioner mot Iran etc.). Utvecklingen av växelkurserna har också bidragit till en osäkerhet i prissättningen, eftersom handeln på de globala energimarknaderna vanligen baseras på US-dollar snarare än euro.

EU-ländernas relativt höga skatter på oljeprodukternas detaljhandelspriser dämpar effekterna av oljeprisernas fluktuationer. I mitten av 2018 hade detaljhandelspriserna emellertid återgått till 2015 års nivåer.

Figur 8 – Priset på råolja (Brent) och grossistpriserna på bensin, diesel och eldningsolja i Europa – Källa: Platts, ECB.

För EU är de stigande priserna på fossila bränslen en påminnelse om och ett incitament för att öka energieffektiviteten och att skynda på koldioxidminskningen och energiövergången. Priserna på olja och gas fastställs på de globala marknaderna. De fluktuerar i takt med variationer i tillgång och efterfrågan på global nivå. Priserna har stigit (totalt sett) sedan 2016, vilket är en påminnelse för de flesta av EU-länderna om deras ”köparberoende” ställning som nettoimportörer. Elpriserna fluktuerar också indirekt beroende på priserna på fossila bränslen.

EU berörs därmed fortfarande av externa marknadskrafter och geopolitiska skeenden, vilket gör att industrin och hushållen är sårbara för prisändringar och att handelsbalansen och resultaten i den övergripande ekonomin påverkas. Europeiska kommissionens modell visar att ett oljepris på 75 US-dollar/fat i genomsnitt under 2018⁶ hade minskat EU:s BNP med cirka 0,4 % under 2018 och 2019. Samtidigt hade inflationen ökat med 0,6 procentenheter under 2018 jämfört med vad som hade kunnat förväntas om oljepriserna hade legat kvar på 2017 års nivåer⁷.

EU:s politiska åtgärder för att skydda sig mot sådana krafter omfattar en förbättring av den inre marknadens funktion och en minskning av mängden koldioxid i den europeiska ekonomin. EU:s energi- och klimatpolitik syftar till att minska beroendet av den globala tillgången på fossila bränslen.

3. ENERGIKOSTNADER

Den totala energikostnaden (och inte bara priset) är viktig för förståelsen av frågan om överkomliga priser och konkurrenskraft för Europas hushåll och företag. Även om vi inte kan påverka de globala priserna på fossila bränslen har vi faktiskt tillgång till kostnadseffektiva alternativ för att minska konsumtionen och att ändra den typ av energi vi konsumerar.

För att förstå vilka sektorer och industrier som behöver stöd och vilka strategier och åtgärder som måste vidtas för att lindra energikostnadernas negativa effekter, är det användbart att detaljstudera kostnadernas karaktär för både hushåll och företag, och även för energiintensiva industrier.

3.1. EU:S ENERGINOTA

Ur ett makroekonomiskt perspektiv är den ”importnota” som EU betalar till leverantörer av fossila bränslen i andra länder en viktig indikator på effekterna av de globala priserna. År 2017 beräknades denna nota uppgå till 266 miljarder euro, en ökning med 26 % jämfört med 2016 (men 34 % mindre än toppnoteringen på 400 miljarder euro 2013). Det stigande oljepriset är den främsta orsaken till denna ökning. Importen av olja stod för 68 % av den totala importnotan 2017, medan gas stod för 28 % och stenkol för 4 %.

Importen av fossila bränslen har betydande konsekvenser för EU:s handelsbalans, vilket återspeglar EU:s energiberoende och belyser den ekonomiska kostnaden för en exponering mot fossila bränslen. Kostnaden har en direkt och betydande inverkan på den totala ekonomiska tillväxten. EU är fortfarande beroende av importen av fossila bränslen och påverkas starkt av de fluktuerande priserna för fossila bränslen (särskilt olja). Nedgången i importen av kol och kolets minskade bidrag till importnotan kan delvis hänföras till den ökande användningen av förnybar energi i EU:s elmix. Men på samma sätt som energinotan minskade i takt med de globala olje- och gaspriserna har den nu börjat öka igen efterhand som priserna ökar. Notan kan dessutom växa ännu snabbare beroende på osäkerheten och fluktuationerna i växelkursen mellan US-dollar och euro. Om transaktionerna i samband med importen av energiprodukterna hade utförts i euro hade osäkerheten minskat när det gäller kostnaderna⁸.

⁶ Och 70 US-dollar/fat 2019.

⁷ Kommissionens egna beräkningar baserade på en intern modell (Europeiska kommissionens globala modell för flera länder (GM)). Det genomsnittliga priset 2018 kan ligga något lägre än detta antagande.

⁸ COM(2018)796 *En stärkt internationell roll för euron*.

3.2. HUSHÅLLENS ENERGIUTGIFTER

Hur stor andel av inkomsten som Europas hushåll lägger på energi varierar beroende på hushållens totala utgifter i medlemsstaten. År 2015⁹ gick 9,8 % av utgifterna i den fattigaste tiondelen av hushållen till energi, bortsett från transport. Hushåll med medelhög inkomst spenderade 6 % av sina utgifter på energi, och andelen för hushåll med hög inkomst var ännu lägre. Det finns även variationer inom EU. Hushållen i norra och västra Europa spenderar 4–8 %, medan hushållen i centrala och östra Europa spenderar 10–15 %.

Åtgärderna för att bekämpa energifattigdom har traditionellt sett inriktats på prisstöd eller prislättnader. Reglerade priser har använts för att fastställa enhetliga energipriser över hela linjen. Denna åtgärd är inte inriktad på hushåll med låg inkomst. Den försvagar dessutom prisincitamenten för både producenter och konsumenter, samtidigt som den hindrar användningen av smarta mätare och annan teknik. Den ökande konkurrensen på detaljhandelsmarknaden förväntas att medföra större fördelar för alla hushåll. Detta gäller framför allt i de medlemsstater där elbolagen har infört ”dynamiska prisavtal” som drar nytta av ny teknik för att tillhandahålla en flexibel och marknadsorienterad prissättning genom automatiska tjänster och smart mätning. Detta kan stärka hushållen och minska deras elräkningar utan att de behöver förändra sitt beteende. För hushåll med begränsad elförbrukning beräknas användningen av sådana avtal medföra årliga besparingar på mellan 22 % och 70 % av energikomponenten i den årliga notan. När det gäller naturgas förväntas fördelarna endast vara aningen mindre.

Utöver åtgärderna för att hantera hushållens energipriser är EU världsledande när det gäller politiska energieffektivitetsstrategier och åtgärder för att minska kostnaderna. Bland metoderna för att minska energiförbrukningen och därmed hushållens energiräkningar märks användningen av energieffektiva apparater inom ramen för det system för ekodesign och energimärkning som fastställts av EU samt renoveringen av byggnader som underlättas av EU-lagstiftningen och finansieringssystem på EU-nivå och nationell nivå.

3.3. INDUSTRINS ENERGIKOSTNADER

Även om industrin är viktig för Europas ekonomiska tillväxt och välbefinnande måste företagens energikostnader också övervakas. Omfattningen och konsekvenserna av energikostnaderna varierar stort mellan de olika sektorerna i ekonomin:

Tabell 1 – Andel av industrins produktionskostnader i de olika sektorerna som går till energi	
Exempel på sektorer	Andel av produktionskostnaderna som går till energi (intervall)
<i>Genomsnitt för europeiska företag</i>	0–3 %
<i>Datorer och elektronik, motorfordon, annan transportutrustning</i>	1 %
<i>Avfallshantering samt hotell och restauranger</i>	3–5 %
<i>Energiintensiva sektorer inom tillverkningsindustrin</i> <i>Cement, kalk och puts; byggnadsmaterial av lera; pappersmassa och papper; glas, järn och stål; baskemikalier; icke-järnhaltiga metaller</i>	3–20 %

Källa: Eurostat, Trinomics.¹⁰

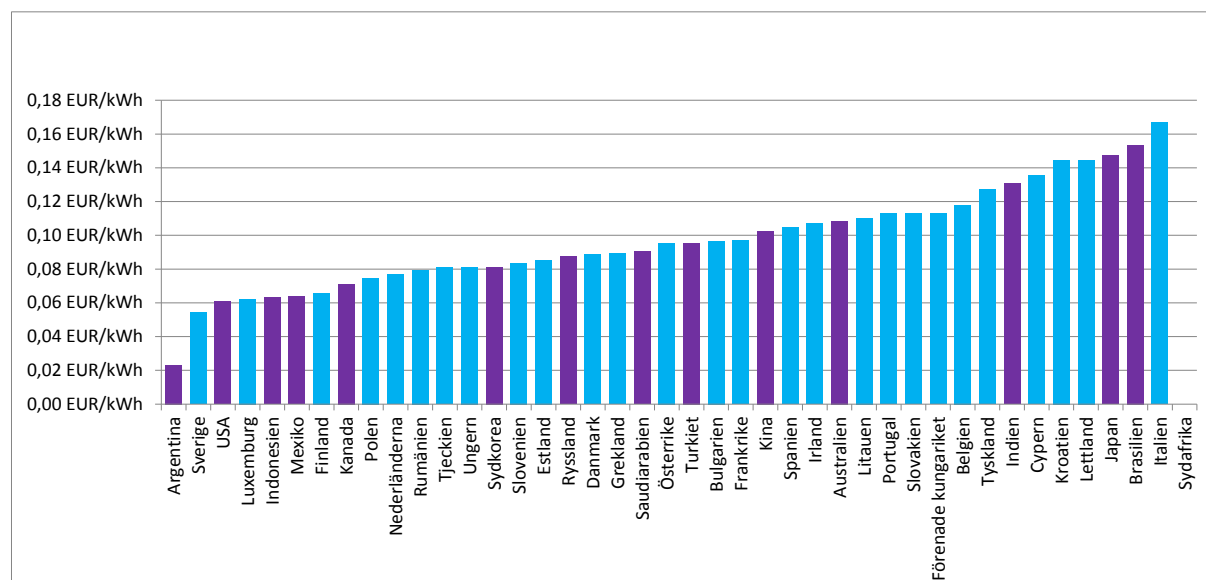
⁹ De senaste tillgängliga uppgifterna från Eurostat om hushållens utgifter för energi (exklusive transport).

¹⁰ *Energy prices, costs and subsidies and their impact on industry and households*, studie av Trinomics m.fl. (2018).

Som en bekräftelse av de tidigare slutsatserna i 2016 års rapport om energipriser och energikostnader har energikostnadens andel av produktionskostnaderna minskat i de flesta av de sektorer som undersöktes mellan 2008 och 2015 (de senaste tillgängliga uppgifterna). Minskningen är särskilt tydlig i vissa energiintensiva sektorer. De sammanlagda energikostnaderna i de undersökta sektorerna sjönk med 8 % mellan 2010 och 2015. Detta skedde trots stigande priser och stabila produktionsnivåer, och delvis på grund av förbättringar av energiintensiteten. I flertalet av de tillverkningssektorer som analyserats under de senaste åren har energikostnaderna inte bidragit till någon ökning av de totala produktionskostnaderna. Detta gäller emellertid inte alla delsektorer i de energiintensiva sektorerna. Som exempel kan nämnas att energikostnaderna för tillverkning av primäraluminium ökade och utgjorde 40 % av de totala produktionskostnaderna 2017.

Energiintensiteten varierar avsevärt mellan de undersökta sektorerna beroende på produktionsprocesserna. Energiintensiteten sjönk totalt sett i sektorerna för stål, raffinaderier, papper, landtransport, elektricitet och gas samt övrig gruv- och jordbruksverksamhet, och ökade i sektorerna för cement, spannmålsprodukter, sågverk och kemikalier. Intensiteten låg kvar på en relativt stabil nivå i de mindre energiintensiva sektorerna. Resultaten kan emellertid variera stort mellan delsektorerna inom samma industrisektor.

Även om det är svårt att hitta jämförbara uppgifter för de olika länderna har Europeiska kommissionens undersökningar skapat underlag för vissa jämförelser. Uppgifterna för de tillgängliga sektorerna visar att energikostnadens andel av produktionskostnaden i EU vanligen är högre än i Asien (Japan, Sydkorea) och jämförbar med USA (med undantag av aluminium och stål, där energikostnadens andel är lägre i USA). Energiintensiteten i de EU-sektorer som undersökts är systematiskt lägre än i Kina och Turkiet och jämförbar med USA, även om det förekommer betydande variationer mellan de olika sektorerna.

Figur 9 – Industrins elpriser i EU och G20-länderna 2016 – Källa: IMD, Eurostat, CEIC, ACCC.

Energiintensiteten har förbättrats avsevärt inom EU-industrin, och energins andel av produktionskostnaderna har nyligen minskat. Andra länders industrier är emellertid i vissa fall mer effektiva än Europas, och de fluktuerande priserna antyder att företagens utsatthet för höga energikostnader fortfarande kan försämrats. Faktum är att den japanska och den koreanska industrins utsatthet för högre energipriser har gjort länderna mer energieffektiva, medan energiproducerande länder (Ryssland, USA) är mindre energieffektiva. Kina är ett undantag. Således kan vi åter konstatera att stigande energipriser i sig kan främja

utvecklingen mot minskad energiförbrukning och högre energieffektivitet. Sådana prissignaler behöver emellertid kompletterande åtgärder för att underlätta den pågående koldioxidminskningen inom industrin. Dessa åtgärder kan vara rättsliga eller ekonomiska, och därför blir de statliga insatserna för att stödja innovation inom industrin en nödvändig del av den politiska strategin för energiövergången.

4. STATLIGA INKOMSTER FRÅN ENERGIBESKATTNING OCH ENERGISUBVENTIONER

STATLIGA INKOMSTER FRÅN ENERGIBESKATTNING

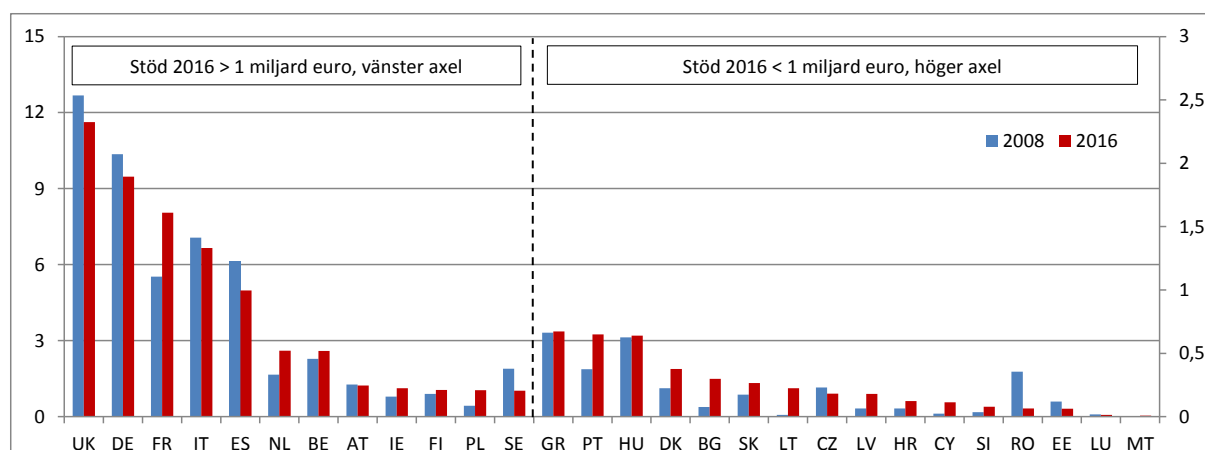
År 2016 uppgick den energiskatt som togs ut av EU-länderna till 280 miljarder euro, eller 4,7 % av de totala skatteintäkterna. Den relativa betydelsen av inkomsterna från energibeskattningen har legat på en ganska stabil nivå sedan den ekonomiska krisen 2008. Punktskatter (varav mer än 80 % kommer från oljeprodukter) utgör den största delen av energiskatterna.

Det är viktigt att känna till den roll som energibeskattningen har för ekonomin. För det första bidrar den med betydande inkomster till den allmänna budgeten, vilket inte bara är viktigt under perioder med finanspolitiska begränsningar. En hög andel skatt i energipriserna kan dämpa effekterna av fluktuerande priser på fossila bränslen. Den minskade effekten av oväntade prissvängningar skyddar både konsumenterna och industrin. Energiskatter och avgifter kan dessutom användas som förstärkande prissignaler i syfte att avskräcka vissa beteenden (till exempel överdriven förbrukning av förorenande eller på andra sätt skadliga bränslen). Slutligen kan de statliga inkomsterna användas för att motverka marknadsstörningar genom att önskvärda utvecklingstendenser subventioneras, till exempel investeringar i områden som inte hanteras på ett tillfredsställande sätt av (energi-)marknaden. Det finns därför en koppling mellan statliga energiskatter och avgifter, inkomster och energisubventioner.

I varje diskussion om subventioner är det viktigt att känna till att det finns flera legitima skäl att göra insatser i energisektorn med ekonomiskt eller rättsligt stöd för att korrigera icke-fungerande marknader och skapa en långsiktig strategisk inriktning som inte kan åstadkommas på annat sätt. Som konstateras ovan är behovet att stimulera innovation i nya sektorer, material eller processer en viktig förutsättning när det gäller koldioxidminskningen och energiövergången. Av detta följer att det även kan finnas subventioner som blivit överflödiga på grund av ändrade omständigheter. EU (och G20-länderna) har framför allt krävt att ineffektiva subventioner av fossila bränslen ska avvecklas eftersom de hindrar övergången till ren energi.

Totalt sett har de europeiska energisubventionerna ökat under senare år, från 148 miljarder euro 2008 till 169 miljarder euro 2016. Energisektorn är den största bidragstagaren (102 miljarder euro 2016), följd av bostadssektorn (24 miljarder euro), den energiintensiva tillverkningsindustrin (18 miljarder euro) och transportsektorn (13 miljarder euro). Ökningen har föranletts av ökningen av subventioner för förnybar energi, som uppgick till 76 miljarder euro 2016. Under perioden 2008–2016 minskade de kostnadsfria utsläppsrätterna från 41 miljarder euro till 4 miljarder euro på grund av sjunkande kolpriser och ett minskande antal stödberättigade sektorer.

I linje med Parisavtalet har ett antal åtgärder vidtagits på EU-nivå och nationell nivå för att främja koldioxidminskning och innovation i energisektorn, bland hushållen och i transportsektorn. Trots detta och de internationella åtaganden som gjorts i sammanhang av G20 och G7 har dock subventionerna av fossila bränslen i EU inte minskat och beräknas i dagsläget uppgå till 55 miljarder euro. Nivån är i stort sett densamma i de olika sektorerna, vilket antyder att EU:s politik och den nationella politiken kan behöva förstärkas för att fasa ut sådana subventioner. Enligt de senaste tillgängliga internationella jämförelserna (uppgifter från 2015) är subventionerna av fossila bränslen ännu högre utanför EU. Subventioner av petroleumprodukter (främst skattelättnader) står för den största andelen bland de fossila bränslena.

Figur 10 – Ekonomiskt stöd till fossila bränslen i EU – Källa: EG, Trinomics⁹

5. PRISER, KOSTNADER OCH INVESTERINGAR

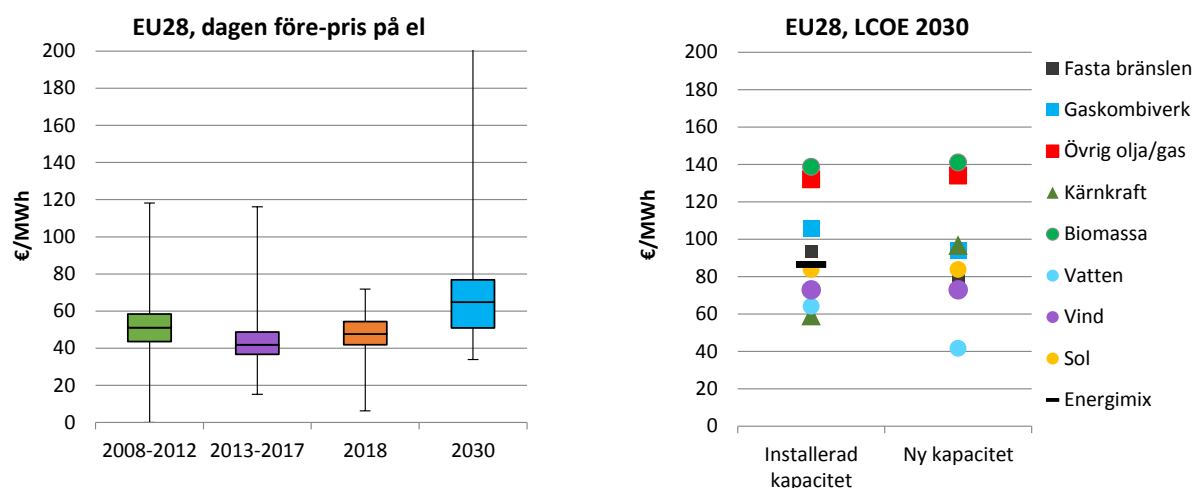
Ovanstående diskussion belyser prisernas konsekvenser för energikonsumenter, men prisernas roll när det gäller att generera inkomster till energibolagen för att täcka deras kostnader och investeringar är en annan viktig aspekt. Trots prisfluktuationer och prisökningar har den växande konkurrensen på den europeiska energimarknaden, svagheter i marknadens utformning¹¹ och behovet av betydande nyinvesteringar gjort att marknaden inte alltid kan finansiera investeringar. Priserna är inte alltid tillräckligt höga för att täcka kostnaderna. Därför är det viktigt att undersöka utvecklingen av priserna på energi och bränsle i förhållande till kostnaderna för energiinvesteringar, i synnerhet i förhållande till den utjämnade kostnaden för el (*levelised cost of electricity, LCOE*), som omfattar de kapitalkostnader och driftskostnader som måste täckas. Som nämns ovan betalas betydande subventioner för närvarande ut till elproducenterna, framför allt genom subventioner för förnybar energi och ersättning för kapacitetsmekanismer. Subventionerna ska täcka de investeringskostnader som inte finansieras genom normala affärstransaktioner med den nuvarande utformningen av elmarknaden.

Trots den ökande andel av investeringar som behövs för framställning av förnybar energi bör de sjunkande kostnaderna för sådana tekniker, i kombination med den förväntade förbättringen av den europeiska energimarknadens funktion och styrningen på lagrings- och efterfrågesidan¹², leda till att marknaden kan generera intäkter som i allt högre grad är tillräckliga för att finansiera och täcka investeringskostnaderna för alla eller de flesta av de nya anläggningarna under de kommande årtiondena. Samtidigt visar prognoserna för priserna på fossila bränslen, kapitalkostnaderna, kostnaderna för koldioxidminskning och de minskade utnyttjandefaktorerna att (de utjämnade) kostnaderna för framställning av energi från fossila bränslen kommer att bli allt svårare att täcka med framtida investeringar.

¹¹ Se konsekvensbedömningen av de omarbetade reglerna för elmarknaden ("initiativet om utformningen av elmarknaden"):

https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/mdi_impact_assessment_main_report_for_publication.pdf.

¹² En större lagringskapacitet och en mer flexibel efterfrågan bidrar till en utjämning av priserna, framför allt genom att driva upp priserna när det finns en riklig tillgång på förnybar energi, vilket motverkar den prissänkande effekten av en ökande produktion av vind- och solenergi, vilka båda har en rörlig produktionskostnad som ligger nära noll.

Figur 11 – EU28: elpriser och elkostnader – Källa: Vänstra diagrammet: Platts, METIS(2030), högra diagrammet: PRIMES.

Anm. 1: Boxplottarna visar det minsta värde som observerats under en viss period (den nedre vertikala linjen), den första kvartilen (den nedre boxen), medelvärdet (den svarta horisontella linjen), den tredje kvartilen (den övre boxen) och det högsta värdet (den övre vertikala linjen).

Anm. 2: För tydlighetens skull har den vänstra skalan begränsats till 200 euro/MWh¹³.

Anm. 3: Kostnader för lagring och ytterligare sammankopplingar ingår inte i denna figur.

Anm. 4: De historiska priserna uttrycks som löpande europriiser, och värdena för 2030 uttrycks i 2013 års eurokurs. Priserna och kostnaderna är medelvärden för EU28.

Under omständigheter med en långsamt ökande efterfrågan på elektricitet och föråldrade anläggningar för fossila bränslen motsvarar prognoserna för de framtida elpriserna till stor del kostnaderna för många av teknikerna för förnybar energi. Detta betyder att mindre offentligt stöd (eller inget stöd alls) kommer att behövas utöver marknadspriserna för att möjliggöra investeringar i de mest utvecklade teknikerna för förnybar energi.

6. SLUTSATS

Denna rapport har visat hur priserna stiger och faller på olika sätt på olika marknader för olika typer av bränslen. Prisutvecklingen på marknaderna för fossila bränslen drivs av globala krafter eller faktorer i globala regioner som vi har små möjligheter att påverka. De globala oljepriserna stiger och faller med förändringar i produktionen i OPEC-länderna, Mellanöstern, Sydamerika eller USA. Gaspriserna kan följa oljepriserna eller ändras på grund av nya fyndigheter eller nya källor som når de europeiska marknaderna. Priset på elektricitet, även om den framställs inom EU och i allt större utsträckning med inhemska källor till förnybar energi, är i sin tur beroende av priset på ”marginalbränslet”, ofta gas eller något annat fossilt bränsle. Sådana prisexponeringar har konsekvenser för hushåll och företag, men även mer generellt för EU:s handelsbalans och makroekonomiska resultat.

¹³ Prognoserna för spotpriserna är osäkra, och de faktiska priserna kommer att bero på flera olika faktorer som är svåra att förutse, däribland väderförhållanden eller oförutsägbara händelser som påverkar nätet.

EU:s svar på denna situation har flera olika dimensioner. För det första bidrar skapandet av den inre marknaden till att skydda EU från fluktuerande priser som påverkar en enskild medlemsstat. Med sammankopplade gasledningar (omvänt flöde) eller LNG-terminaler skapar marknadskoppling och dynamisk prissättning, flexibilitet och en växande handel mellan medlemsstaterna en buffert mot internationella pristoppar. Den växande priskonvergensen mellan medlemsstaterna antyder att dessa ansträngningar ger resultat. En annan åtgärd som har vidtagits av medlemsstaterna är beskattning. Höga skatter och avgifter på elektricitet och petroleumprodukter dämpar effekterna av prisökningar och genererar samtidigt inkomster till staten. Dessa intäkter används för att finansiera allmänna offentliga utgifter och investeringar för övergången till ren energi i syfte att stödja låginkomsthushåll eller företag som utsätts för orättvis internationell konkurrens. Stigande kolpriser kan även förstärka prissignalen för att uppmuntra större investeringar i förnybara energikällor. Subventioner av fossila bränslen är signaler i motsatt riktning som riskerar att hindra nödvändiga investeringar och leda till en slösaktig energiförbrukning.

En tredje åtgärd från EU: sida är att fokusera på hushållens och företagens energikostnader i stället för på enhetspriset. Det är den totala kostnaden som är viktig när det gäller att förstå frågan om prisöverkomlighet, och det är genom att ta hänsyn till kostnaden som frågan om konsumtion sätts i fokus. Om möjligheterna att påverka priset är begränsade finns det i stället alternativ för att justera – minska – konsumtionen eller att förändra den typ av energi vi förbrukar. Det är i detta sammanhang som EU:s mål att säkerställa en trygg energiförsörjning, hantera klimatförändringarna och stimulera innovativa nya industrier sammanförs. Åtgärderna för att stärka energieffektiviteten, som först antogs av (de mer priskänsliga) företagen, har gjort att de europeiska företagen tillhör de mest energieffektiva i världen. Medlemsstaterna uppvisar emellertid olika nivåer av effektivitet och energiintensitet, och det finns fortfarande utrymme för företagen, framför allt de små och medelstora företagen, att bli mer energieffektiva. Utmaningarna är större för energiintensiva industrier, även om många åtgärder redan har vidtagits. Även inom denna sektor utarbetas planer för att minska förbrukningen av fossila bränslen genom att ta fram koldioxidneutrala material och kostnadseffektiva produktionsprocesser. När det gäller hushållen har EU utarbetat en rad olika strategier och åtgärder för att underlätta en betydande minskning av energiförbrukningen (och samtidigt främja EU-företag som tar fram nya material, processer och tjänster på en växande global marknad).

Tillväxten av förnybar energi spelar även en direkt roll när det gäller att lindra och minska de negativa effekterna av osäkra globala priser på fossila bränslen och riskerna med varierande valutakurser. De ambitiösa mål för förnybar energi och energieffektivitet som nyligen fastställts för 2030 kommer därför att bidra till en minskning av EU:s beroende av importen av fossila bränslen och unionens sårbarhet för prischocker på den globala marknaden. Samtidigt kommer investeringar i energieffektivitet och förnybar energi att säkerställa att EU uppfyller Parisavtalet och stimulera den innovation som behövs för att genomföra energiovergången.

Den fjärde åtgärden som har undersökts i denna rapport är EU:s investeringsstrategi för energi. Förbättringar av marknadsutformningen gör marknaderna mer dynamiska och flexibla, vilket i sin tur leder till att de kan finansiera nödvändiga investeringar i energibesparingsåtgärder eller förnybar energi med hjälp av marknadsintäkter i stället för statligt stöd. Dessutom ändras inriktningen på de globala kapitalmarknaderna genom EU:s finansiella instrument och EU:s initiativ för hållbara finanser för att skapa en bättre förståelse för och därigenom underlätta tilldelningen av investeringskapital för de tekniker, infrastrukturlösningar och tjänsteföretag som behövs för att fullborda energiovergången.

Således säkerställer den stabila ram som sträcker sig från den nationella skattepolitiken till EU:s energi-, klimat- och kapitalmarknadspolitik att Europas energipriser och energikostnader utvecklas på ett effektivt sätt för att garantera en hållbar energi till överkomliga priser för alla.